

Соснюк О. П.,
кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри
соціальної психології, Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-7558-8879

Остапенко І. В.,
кандидат психологічних наук, завідувач лабораторії
психології політичної поведінки молоді, Інститут соціальної та
політичної психології НАПН України, м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0001-6710-5964

АСТРОТУРФІНГ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ МАНІПУЛЯЦІЇ ГРОМАДСЬКОЮ ДУМКОЮ: ЗАГРОЗИ ТА РИЗИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Однією з найбільш помітних тенденцій в інформаційному просторі останнім часом є використання широкої палітри маніпуляційних технологій, які цілеспрямовано застосовують для здійснення впливу на громадську думку. Особливо інтенсивно ними послуговуються пропагандисти, які істотно додали в активності та поширенні подібних практик після повномасштабного вторгнення російських військ в Україну.

З метою вивчення основних тенденцій щодо використання маніпуляційних технологій нами було проведено спеціальне якісне дослідження, в якому взяли участь 25 експертів (політологів, психологів, соціологів, журналістів та фахівців з публічних комунікацій). Основним методом дослідження було визначено глибинне інтерв'ю. Узагальнений аналіз результатів проведеного дослідження дозволяє стверджувати, що провідною маніпуляційною технологією для впливу на громадську думку є астротурфінг [1]. Сутність даної технології полягає у штучній імітації масової підтримки певних ідей, думок та ініціатив [2]. Як зазначають експерти, найбільша кількість випадків використання астротурфінгу спостерігається в популярних соціальних мережах та месенджерах, де створюються фейкові аккаунти, через які здійснюється імітація підтримки і поширення певних наративів. Те, що саме соціальні медіа використовуються для реалізації

даної технології зовсім не дивно. Адже саме в них проводять левову частку особистого часу сучасні користувачі. Крім того, до значної кількості інформаційних повідомлень з соціальних мереж люди ставляться некритично, і таким чином маніпуляторами долаються фільтри недовіри до них [3]. Також, в соціальних медіа існують широкі технологічні можливості для використання креолізованого медіаконтенту, дипфейків (в т. ч. створених за допомогою ШІ), мемів [4;5]. При цьому, ініціатори поширення такого контенту можуть робити це досить швидко і майже гарантовано зберігати анонімність.

Як зазначають експерти, для підвищення ефективності використання даної технології пропагандисти та фахівці з ПСО часто застосовують одночасно низку маніпуляційних технік, які сприяють поширенню дезінформації, дезорієнтації користувачів, тролінгу. Більшість цих технік вже відомі і описані [6;7]. Однак пересічним користувачам вони постійно пропонуються в оновленому вигляді, з новими наративами. Зазначені моменти ускладнюють їх ідентифікацію і знижують потенціал чинити опір. Тим більше, що обізнаності в цій сфері громадянам відверто бракує. На актуальний момент основна загроза від використання даної технології полягає у підвищенні ефективності ворожих пропагандистів, фахівців з проведення ПСО, вербувальників. Однак, як зазначають експерти, існує ризик хабітуалізації (призвичаєння) до використання таких технологій як самих громадян, так і фахівців з комунікацій. Внаслідок цього, практика використання астротурфінгу може зберігтися і післявоєнні часи, що, за такого перебігу подій, буде становити загрозу розвитку демократії та вільних виборів. У зв'язку з цим існує потреба у розробці заходів, освітніх і тренінгових програм з метою профілактики поширення таких технологій та формування резистентності до них. Їх розробка та реалізація входить до наших перспективних планів.

Список використаних джерел

1. Dutoit, Yann Picand, Dominique (2013). *Astrourfing : definition of astrourfing and synonyms of astrourfing (English)*. Retrieved from: <http://dictionary.sensagent.com/Astrourfing/en-en/>
2. Ratkiewicz, J., Conover, M., Meiss, M., Gonçalves, B. Patil, S., Flammini, A., Truthy, F. M. Mapping the Spread of Astrourf in Microblog

Streams. Proceedings of the 20th international conference companion on World wide web, WWW 2011: (March 28–April 1, 2011, Hyderabad, India). New York – USA. : ACM, 249.

3. Остапенко, І. В. (2019). Довіра до соціальних медіа як умова ефективної взаємодії. *Матеріали доповідей учасників II Всеукраїнського Конгресу II із соціальної психології «СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ СЬОГОДНІ: ЗДОБУТКИ І ПЕРСПЕКТИВИ»*, 7-8 листопада 2019 року, К.: Інститут соціальної та політичної психології, 266-269.

4. Остапенко, І. В. (2022). *Медіаконтент як засіб розвитку громадянської компетентності молоді : методичні рекомендації*. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД.

5. Остапенко, І. В. (2022). Використання медіаконтенту для візуалізації уявлень молоді про майбутнє: виклики війни і євроінтеграція. *Проблеми політичної психології*, 11 (25), 126-141.

6. Соснюк, О. П. (2008). Психологічні технології протидії використанню маніпуляційних технік. *Актуальні проблеми психології, Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України*, Том 10, 6 (2), 241-244.

7. Соснюк, О. П. (2007). Психологічний тренінг як засіб профілактики використання маніпуляційних технік в мас-медіа. *Актуальні проблеми психології. Проблеми психології творчості та обдарованості. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України*, 12 (3), 157-167.

8. Смержевська, О. (2015). Астротерфінг. *Новітня політична лексика (неологізми, okazіоналізми та інші новотвори): Енциклопедичний словник-довідник (за заг. ред. Н. М. Хоми)*. Львів: «Новий Світ–2000», 23.

9. Хома О. В., Бадюла П. М. (2012). Астротурфінг як засіб маніпулювання суспільною думкою. *Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави: зб. матер. наук.-практ. конф., 30 березня 2012 р., м. Київ, К. : Наук-вид. відділ НА СБ*, 274-276.